

Pražský student

Výstava je příspěvkem Hlavního města Prahy a Univerzity Karlovy k roku „osmičkových“ výročí. Je jeho epilogem a zároveň, vzhledem k době konání i svým obsahem, je prologem k roku výročí „devítkových“. Hlavním tématem expozice je účast a místo studentů v životě města a zejména jeho nepominutelná role v klíčových historických událostech pražských a národních dějin.

Univerzita byla v Praze založena 7. dubna 1348. Tvořila výlučné nadnárodní společenství nadané akademickou autonomií značného rozsahu zahrnující nejen vlastní správu a hospodaření, právo volby univerzitních hodnostářů, ale i zvláštní soudnictví ve věcech majetkových i trestních.

Vysoké učení bylo otevřeno všem mladým mužům, majetkové poměry nehrály roli. Od dob husitské revoluce se většina členů akademické obce hlásila k utrakvismu, posléze i k dalším nekatolickým konfesím, naproti tomu po roce 1622 mohli být jejími členy jen příslušníci římské církve. Ke studijním povinnostem patřilo poslouchání přednášek, skládání zkoušek, slavné disputace a později i obhajoba tezí a disertací. Studenti ovládali nejen vědy a umění, ale dovedli dobře zacházet i se zbraněmi, ve městě tropili výtržnosti, nebo působili i několikadenní vzbouření. Zbraně ale dokázali pozdvihnout i pro obecné dobro v akademických legiích, z nichž nejznámější byly ty v roce 1648 a 1848.

Život univerzitních studentů v 19. a na počátku 20. století zásadně ovlivňovaly studentské spolky. Vedle českého ústředního nacionálního Akademického čtenářského spolku založeného roku 1848 působila řada dalších, odborných zvláště fakultních, krajinských včetně slovenského, podpůrných, kolejních a jiných. Německým ústředním spolkem byla od roku 1848 do konce 19. stol. Lese-und Redehalle der deutschen Studenten, která se přeměnila v židovský liberální spolek. Proti němu stály spolky burchenschaftů, s vedoucím spolkem Germania. V roce 1882 vznikla samostatná německá univerzita rozdělením Karlo-Ferdinandovy univerzity na českou a německou.

Přelom 19. a 20. stol. přinesl novou formu bydlení studentů, koleje. Ke Strakově akademii pro šlechtické studenty, přeměněné později na Akademický dům, přibyla Hlávkova kolej a posléze i další. Ke konci 19. stol. se také objevil na univerzitě nový fenomén- studentky. V podpoře nemajetných studentů se výrazně uplatňovaly nadace, k nejvýznamnějším mecenášům patřili J. Hlávka a V. J. Krombholz.

Univerzitní studentstvo se výrazně zapsalo do dějin země i po německé okupaci 15. března 1939. Nejmasovější protest občanů se uskutečnil 28. října 1939 v Praze, kde byl smrtelně zraněn posluchač lékařské fakulty univerzity Jan Opletal, jehož pohřeb se stal bouřlivou protiněmeckou manifestací. Ta se stala záminkou k brutálnímu zákroku proti české inteligenci. Řada vysokoškoláků tehdy tajně opustila domov a připojila se k čs. jednotkám ve Francii a posléze se stala vojáky Československé smíšené brigády v Anglii. Na paměť útoku německých nacistů proti studentům a českým vysokým školám prohlásilo světové studentské společenství 17. listopad Mezinárodním dnem studentstva.

Po ukončení II. světové války se na vysoké školy se zapsaly tisíce studentů, jimž studium znemožnily válečné události. Velmi rychle se obnovil spolkový život posluchačů vysokých škol. Studenti se stali respektovanou a vlivnou společenskou silou. Nástup komunistické totalitní moci přinesl do tohoto vývoje zvrát. Během únorového převratu v roce 1948 byli demokratičtí studenti jedinou složkou veřejnosti, která manifestovala podporu zásadám parlamentní demokracie.

Levicoví studenti se na přelomu čtyřicátých a padesátých let načas stali jednou z rozhodujících sil na vysokých školách. Všichni studenti prošli na přelomu let 1948/49 prověrkami a téměř čtvrtina studentů Univerzity Karlovy musela předčasně ukončit studium. V polovině 50. let skončila i v Československu stalinistická éra, ale uvolnění režimu a spontánní oživení veřejného života v roce 1956 však bylo jen dočasné. V 60. letech se velká část vysokoškoláků se zařadila k radikálním vrstvám tehdejší společnosti. Reformy Pražského jara studenti uvítali a stali se jejich nejradikálnějšími stoupenci. V období po okupaci Československa v srpnu 1968 patřili studenti k nejdůslednějším obhájčům reformy a československé nezávislosti. V polovině ledna 1969 Jan Palach svým sebeobětováním protestoval proti ústupkům z programu Pražského jara. Jeho čin načas vyburcoval studenty a veřejnost k odporu vůči snahám o obnovu autoritativního režimu.

Nástupu normalizátorů však odpor studentů a veřejnosti zabránit nedokázal. Na počátku 70. let postihla vysoké školy opět vlna čistek. Několik nejradikálnějších představitelů studentského hnutí bylo odsouzeno ve vykonstruovaných politických procesech.

Studenti 70. a první poloviny 80. let se výrazněji orientovali na čistě profesní, a soukromé apolitické problémy, své studium chápali především jako cestu ke kariéře. Aktivně podporovala režim jen úzká vrstva funkcionářů svazácké organizace. K otevřeným projevům nesouhlasu s politickou situací či zapojení do opozičních struktur docházelo mezi studenty spíše ojediněle, mělo zpravidla za následek vyloučení ze studia.

Brutální zásah jednotek bezpečnosti proti původně povolené studentské manifestaci k výročí 17. listopadu 1989 odstartoval rychlou destrukci komunistického režimu. Studentská okupační stávka, vyhlášená 18. listopadu 1989, stála na počátku vlny manifestací a protestů, které zaktivizovaly celou veřejnost. Vysokoškoláci patřili k nejradikálnějším silám listopadové revoluce a ve svém úsilí neskončili, dokud se komunisté fakticky nevzdali moci.

Naznačenou historickou úlohu studentů pražské univerzity přibližuje výstava několika stovkami dokumentů a exponátů, uspořádaných do tematických celků, které odpovídají jednotlivým dějinným etapám, významným událostem, institucím, sférám a aktivitám studentského života (studium ve středověku a raném novověku, studenti ve zbrani, studenti v revoluci 1848, slavné osobnosti, univerzitní budovy, studentské domovy a koleje, studentské spolky a nadace, studenti v protinacistickém odboji, opozice a odpor studentů proti komunistickému režimu, studenti v roce 1968, Jan Palach, sametová revoluce 1989 atd.).

Digitální fotografie vybraných exponátů pro účely propagace budou k dispozici na tiskové konferenci.